

**ФІЛОСОФІЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК
ТЕОРЕТИЧНОГО ОБҐРУНТУВАННЯ
СТАЛІНСЬКОГО ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ
В 20–40 рр. ХХ ст. В СРСР
(історико-філософський аспект)**

Досліджено роль і місце філософії як важливого чинника обґрунтування сталінського тоталітарного режиму в СРСР. Розкрито особливості теоретичної та практичної діяльності Й. Сталіна, який зосереджувався на політичній боротьбі завоювання влади і створення власного культу. Розглянуто важливі аспекти тоталітарної ідеології та філософії, які були під контролем і керівництвом вождя та започаткували сталінізацію радянської філософії, котра поступово перетворювалася в знаряддя політики партії більшовиків. Продемонстровано готовність нової філософії прославляти і популяризувати «геніальну» діяльність Сталіна, спрямовану на зміцнення створеного ним тоталітарного режиму. Констатовано, що вона постійно знаходилася під пильною увагою вищого партійного керівництва на чолі зі Сталіним, стаючи знаряддям більшовицької партії, теоретично захищаючи сталінський тоталітарний режим.

Ключові слова: держава, філософія, політика, вороги народу, право, тоталітаризм, влада, марксизм-ленінізм, діалектика, диктатура пролетаріату.

Постановка проблеми. Після Жовтневого перевороту в 1917 році, після захоплення влади більшовиками, важливе місце відводилося теоретичному та ідеологічному формуванню в свідомості радянського народу нових комуністичних ідей, де важливе місце займала марксистська філософія.

У березні 1922 року В. Ленін у своїй статті «Про значення бойовничого матеріалізму» наголошує на необхідності наступу та боротьби з буржуазною ідеологією й всіма видами філософського ідеалізму та містики, оголошуючи цю боротьбу «першочерговим обов'язком кожного комуніста» [1, с. 54]. В. Ленін заявляє про необхідність викинути ідеалістичну буржуазну філософію «за борт» історії. Остання оголошувалась антирадянською, ворожою, антинауковою. Так марксистська філософія набуває статусу важливої теоретичної зброї в боротьбі за побудову соціалізму. Зауважимо, що В. Ленін вів

активну боротьбу зі ЗМІ, які, на його погляд, були опозиційними. Вождь обвинувачував журнал «Економіст» в антирадянських публікаціях, заявляючи, що «всі автори журналу, я думаю, майже всі, – законні кандидати на висилку за кордон» [2, с. 538–539].

Ефективною формою боротьби з інакомисленням була висилка за кордон, насамперед, представників інтелігенції, зокрема й відомих філософів. Серед висланих за кордон видатні філософи так званої «старої школи» М. Бердяєв, С. Булгаков, Б. Вишеславцев, І. Ільїн, А. Ізгоев, І. Лапшин, М. Лоський, Л. Карсавин, Ф. Степун, С. Франк. Цей список готував Ленін. Він був ініціатором висилки за кордон близько 200 найвідоміших діячів науки і культури. У цьому аспекті нова матеріалістична філософія повинна була теоретично обґрунтувати роль і місце диктатури пролетаріату в побудові соціалізму; розкривати сутність класової боротьби, рішуче виступати за чистоту ідей марксистсько-ленінізму; боротися з різними антимарксистськими концепціями та ухилами, прославляти і пропагувати геніальні ідеї Сталіна.

Стан дослідження. Серед робіт західних авторів, присвячених сталінському тоталітаризму, варто насамперед зазначити дослідження Х. Аренд, Й. Баберовськи, М. Джиласа, Е. Епплабаума, Дж. Кеннана, Р. Конквеста, Д. Рейфільда, П. Соломона, Р. Такера, Л. Шапіро, М. Юнге та ін. Серед російських дослідників історію сталінського тоталітарного режиму аналізували А. Авторханов, А. Антонов-Овсенко, А. Ваксберг, М. Капустін, В. Кудрявцев, Р. Медведєв, Р. Радзинський, О.Тепляков, О. Трусов та ін.

Цю проблему не обійшли і вітчизняні дослідники, серед яких І. Білас, С. Білокінь, Т. Вронська, О. Долженков, В. Золотарьов, О. Лисенко, С. Кульчицький, Й. Надольський, В. Нікольський, В. Сергійчук, Ю. Сорока, О. Хлевнюк, В. Ченцов, Ю. Шаповал, В. Ярош та ін. Найціннішими дослідженнями цієї теми є розвідки таких відомих російських філософів: Д. Волкогонова, А. Ваксберга, Е. Плимака, І. Яхота та ін.

Незважаючи на доволі велику джерельну базу, історія сталінського тоталітарного режиму та його трагічні наслідки – тема надзвичайно актуальна і, по суті, невичерпна. Недостатньо дослідженою до сьогодні є її філософська проблематика.

Метою статті є дослідження ролі та місця сталінської філософії в теоретичному обґрунтуванні тоталітаризму.

Виклад основних положень. У боротьбі за владу Й. Сталін добре розумів, що політико-організаційні методи хоча й виступають як вагомі чинники, але для створення абсолютної одноосібної влади

потрібно теоретико-ідеологічне обґрунтування, де важливе місце займає марксистсько-ленінська філософія.

Стара дореволюційна російська філософська школа була ліквідована Леніним, а нова радянська хоча й виступала з марксистських позицій, але не влаштувала вождя. Ці філософи не могли зрозуміти таємних намірів Й. Сталіна, які полягали, по-перше, у створенні власної філософської школи, бажанні стати її керівником – видатним марксистсько-ленінським філософом; по-друге, в боротьбі за владу і створенні культу особи, висуненні завдання перед гуманітарними науками і особливо перед філософією вести непримиренну боротьбу з ворожою ідеалістичною буржуазною філософією як теоретичною базою ворогів радянської влади; по-третє, у намаганні створити нову партійну філософію, формувати у радянських людей віру в торжество соціалізму, брати активну участь у захисті та зміцненні радянської держави; по-четверте, в обранні важливого завдання нової філософії – вести активний наступ на так звану «деборінську філософську школу»; по-п'яте, у дотриманні новою філософією в своїй теоретичній діяльності керівних документів ЦК ВКП(б), активному обґрунтуванні політики і практики побудови соціалізму в СРСР.

У підготовці молодих сталінських філософів важливе місце відводилося інституту червоної професури, головне завдання якого полягало в підготовці відданим ідеям Леніна–Сталіна борцям за побудову соціалізму [3, с. 79]. Молоді випускники цього інституту – М. Мігін, В. Ральцевич, П. Юдін – 7 червня 1930 р. опублікували в газеті «Правда» матеріал (так звана стаття трьох), в якій стверджували, що існує пасивність у викритті троцькістів, і що «філософська думка» значно відстає від практичної побудови соціалізму, і що в умовах загострення класової боротьби необхідно вести активний наступ і розкривати вилазки таких ідеалістів, як В. Асмус і А. Лосєв та інших. Так була охарактеризована діяльність цих талановитих філософів [3, с. 79].

Сталінські філософи обвинувачували своїх противників у тому, що вони ігнорували принцип партійності в філософії. «Не є і не може бути сьогодні партійності філософії, – наголошувалося у статті трьох у «Правді», – якщо ця філософія не йде нога в ногу з партією в її боротьбі за дійсну більшовистську партійність» [3, с. 114]. Ці філософи не розуміли ролі партії і її ЦК не тільки як практичного, але і як теоретичного центру. Тому конкретно ставилося завдання перед філософією виконувати роль захисника сталінського тоталітарного режиму.

Поглиблений аналіз філософських проблем вважався формалізмом і ігноруванням принципу партійності, але за те «безглуздий

набір слів стандартних гасел з партійно-політичної літератури і газет вважався віщим проявленням філософської мудрості» [3, с. 114].

Дослідження теоретичних проблем логіки розвитку суспільства людських відносин називалося аполітичністю як антипод партійності, що вважалося найтяжчим гріхом. Так, з ініціативи Сталіна розпочалася боротьба на філософському фронті, де по різні боки барикад опинилися молоді сталінські філософи, а на протилежній – академік Деборін та його школа.

Серед відомих пролетарських філософів особливий авторитет мав А. М. Деборін. Свого часу сам В. Ленін запропонував включити Деборіна до викладачів філософії Комуністичного університету ім. Я. Свердлова. І хоча А. Деборін та його школа визнавали і пропавали марксизм, але у Й. Сталіна була протилежна думка.

У бесіді з членами бюро «парт'ячейки» Інституту філософії 9 грудня 1930 року він дав настанову розворошити, перекопати весь гній, котрий накопичився у філософії і природознавстві», «все викинути, що написано деборинською групою», рекомендуючи застосувати в боротьбі з А. Деборініми і його учнями – Н. Каревим, Я. Стеном, І. Лупполом та іншими – всі види зброї» [3, с. 92].

За що критикували вірні сталінські філософи Деборіна і його учнів? За «меньшовиствующий идеализм», котрий, на думку тирана, був ідеологічним прикриттям контрреволюційного троцькізму як його агентура на філософському фронті. У галузі філософії «меньшовиствующие» ідеалісти всіляко прославляли Г. Гегеля і підміняли діалектичний матеріалізм гегелівською діалектикою, вони прагнули витравити революційну душу марксизму шляхом підміни марксистської діалектики містичною діалектикою Гегеля і просували ідеалізм у свідомість радянських людей ... У наш час всі ці обвинувачення здаються маячною, але в епоху сталінського тоталітаризму – це був практично смертний вирок.

Деборіну вождь надовго приклеїв ярлик «войовничого ідеаліста меншовика», відсторонив його від активної громадської і наукової роботи.

Коли після доповіді Сталіна «Про положення на філософському фронті» у грудні 1930 року його запитали: «На чому слід зосередити свою увагу Інституту в філософській галузі?», – вождь відповів: «Бити – головна проблема. Бити по всіх напрямках і там, де не били, Гегель для деборенців – ікона» [3, с. 292].

Негативно і вороже сприймав вождь характеристику французької революції Гегелем. «Це був час, – писав німецький філософ, – жахливого страхіття, потрясіння, непримиримості по відношенню до

всього особливого» [4, с. 72]. Г. Гегель відкрито засуджує терор і беззаконність яacobінської диктатури і її вождя, партія Робесп'єра яacobінців, зазначав Гегель, керувалась пристрастями, проявляла насильство, викликала підозру. Це була діяльність кліки, котра не виражала загальної думки [4, с. 477]. Добре зрозуміло, що така оцінка аж ніяк не влаштувала вождя, бо це була пряма аналогія зі сталінською диктатурою. Розлючений диктатор оголошує Гегеля реакційним філософом, який негативно висвітлює Велику французьку революцію. Після такої оцінки, Гегеля оголошують апологетом війни, противником демократії та прогресу.

Ця тенденція критики Гегеля як апологета реакції війни досягла свого апогея в спеціальній постанові ЦК «Про недоліки і помилки у висвітленні історії німецької філософії кінця XVIII і початку XIX століття». Гегеля було віднесено до стану реакційних філософів як апологета прусько-юнкерської імперії. Так, Г. Александров в роботі «Історія західно-європейської філософії» зазначає, що однією з найреакційніших рис філософії Г. Гегеля є націоналістичний характер його вчення про суспільство, де він відверто звеличує пруську монархію, що також виражається в прославленні Гегелем реакційної пруської держави. Він зводить прусаків до ролі панів. А всі інші народи – до ролі рабів. У «Філософії права» Гегель обґрунтовує реакційні претензії на завоювання і порабощення Німеччиною і інших націй і народів [5, с. 418]. Проте всі ці обвинувачення німецького філософа є надуманими. Г. Александров повторює ту оцінку, яку свого часу подав Сталін щодо філософії Гегеля.

За філософією Гегеля міцно вкріпилася оцінка: «аристократична реакція на критику Великої французької революції» [3, с. 139]. Як відомо, німецький філософ гостро критикував беззаконня, терор які, мали місце в діяльності керівників революції, а це явно підводило до аналогії зі сталінським тоталітарним режимом. «Гегеля, – зазначає І. Яхот, – перетворили в справжнього прусака, у якого виявили «цинічно-зневажливе» ставлення до міжнародного права і шовіністичні нацистські погляди» [3, с. 130].

У зв'язку з випуском Інститутом філософії АН СРСР III тома «Історії філософії» були піддані критиці такі «реакційні соціально-політичні ідеї німецької філософії, як похвала пруської монархічної держави, звеличення німців як вибраного народу», зневажливе ставлення до слов'янських народів апологетика війни, обґрунтування колоніальної, загарбницької політики. Наголошувалося також, що автори III тому необґрунтовано приписують Г. Гегелю розповсюдження діалектики на суспільне життя» [3, с. 39].

Як відомо, матеріалістична філософія К. Маркса і Ф. Енгельса будувалася на філософії Гегеля, і вони надзвичайно високо цінували його як мислителя. «Він мав тонкий і проникливий розум, – писав відомий англійський історик Вільям Ширер, – а його діалектика надихнула К. Маркса і Ф. Енгельса, отже, додалася до започаткування комунізму» [6, с. 119]. До цього додамо, що А. Деборін вказував, що Гегель застосовував діалектичний метод не тільки при аналізі загальнофілософських проблем, але і в своїй соціальній філософії, і що результати його досліджень не минули безслідно для Маркса.

У 1938 році Сталін написав невелику за обсягом працю «Про діалектичний і історичний матеріалізм», це дало привід оголосити його видатним філософом.

«Товариш Сталін, – говорив М. Мітін, – кращий лєнінець ... і в практиці, і в теорії дає нам надзвичайно чудові зразки творчого, дійсного розуміння марксизму-лєнінізму. Насамперед потрібно зупинитися на тому величезному значенні, які мають роботи Й. Сталіна для постановки, розробки, розуміння лєнінізму» [3, с. 75]. У ролі перших пропагандистів «геніальності» вождя виступили М. Мітін, В. Ральцевич, П. Юдін.

Так, М. Мітін виступає з різкою критикою Д. Рязанова – колишньої довіреної особи Лєніна – редактора перших видань К. Маркса, Ф. Енгельса, Г. Плєханова, Г. Гегеля. За що критикує сталінський філософ Д. Рязанова? «За заперечення лєнінського єтопу, він скотився до прямої допомоги контрреволюційній меншовистській організації, за що був виключений із партії» [3, с. 83]. Після такої критики Д. Рязанов був заарештований і загинув у 1938 році. Свою критику сталінські філософи спрямували на тих, хто не розумів ролі і місця партійності філософії, позаяк така «філософія не йде нога в ногу з партією. Ці філософи не розуміють ролі партії і її ЦК не тільки як практичного, але і яка теоретичного центру» [3, с. 114].

Сталінський філософ П. Юдін був наділений правом «відлучати» від марксизму тих, хто не зрозумів геніальних ідей Сталіна. Так, на сторінках «Правди» 20 січня 1938 року він викрив і розгромив «замаскованого дворушника» видного вченого юриста Е. Пашуконіса, діяльність якого не відповідала марксистським теоретичним концепціям. Зрозуміло, тут не обійшлося без сталінського прокурора А. Вишинського, який прагнув знищити Е. Пашуконіса, і стати в голові сталінської юриспруденції [7, с. 147].

У 1931 році П. Юдін в збірнику «За поворот на філософському фронті» провадить ідею, що праці Й. Сталіна продовжують кращі традиції основоположників марксизму і ці праці члени партії повинні

не тільки персонально глибоко засвоїти, але й активно поширювати геніальні ідеї вождя. Найагресивнішим в боротьбі за чистоту ідей Маркса-Енгельса-Сталіна проявив себе М. Мітін.

А. Деборін згадував, як до його квартири завітали вірні «сталінці» М. Мітін, П. Юдін і В. Ральцевич, «які пред'явили мені «ультиматум»: на публічних зборах я повинен був розгромити своїх учнів, оголосив їх ворогами народу. Самого Сталіна оголосити великим філософом. Добре знаючи, чим я ризикую, я все ж категорично відмовився від виконання цього наказу. Думаю, що Сталіну до того часу потрібно було «благословення» на його злодіяння» [8, с. 91].

Після цього візиту, одностумці А. Деборіна – Н. Карєв, Я. Стен, І. Луппол та інші були репресовані та розстріляні. Сам же Деборін, незважаючи на те що був оголошеним «головою» школи «меньшовиствующих идеалистов», хоча і був відсунутий від справ, але навіть не був заарештованим. «На наш погляд, – зауважує Е. Плимак, – щаслива «іронія долі» полягала в прагматизмі Сталіна-вбивці. Розуміючи, що суспільні науки не слід передавати в руки одних лише титулованих ним, але безграмотних Мітіна, Юдіна, Константинова, Іовчука, Сталін зберіг Деборіну життя – йому потрібен був організаційний досвід, і ерудиція академіка» [8, с. 92].

А. Деборін згадував, що в організованій травлі в 1930-х роках проти нього «особливо дико діяв Мітін, що не зупинявся перед безсоромною брехнею. Мітіну за його активну боротьбу, за чистоту ідей марксизму-ленінізму, зрозуміло і т. Сталіна, «вченому» філософу Мітіну без захисту дисертації було присвоєно ступінь доктора філософських наук, а також звання професора, а потім вождь подарував йому академіка. Сталін вмів не тільки карати, але і заохочувати вірних своїх слуг. На совісті Мітіна і обвинувачення щодо теоретичної діяльності чесного і талановитого філософа Я. Стена, який свого часу навчав філософії самого Сталіна. Стеном для 57 тома «Большой советской энциклопедии» була написана обширна стаття «Філософія». Після арешту Я. Стена, М. Мітін присвоїв рукопис, опублікував статтю за своїм підписом, додав абзац, в котрому назвав дійсного автора статті ідеологом «антипартійної і антирадянської терористичної діяльності троцькістсько-зінов'євської банди».

Все те, що не узгоджувалось з його баченням, з його установками було не тільки підозрілим, але й ворожим. «Вульгаризація, спрощення, схематизм, прямолінійність, безапеляційність надавали поглядам Сталіна примітивно-ортодоксальний характер» [19, с 155].

Спіраючись на капітал Маркса як метод наукового аналізу, який він застосовував при аналізі економічних проблем, що ґрунтував-

ся на гегелівській діалектиці, сталінські філософи «вважали його універсальним і обов'язковим щодо застосування до любої іншої науки» [10, с. 42].

У цьому якраз проявилось догматичне мислення сталінських філософів щодо аналізу соціальних проблем суспільства.

Те, що не вписувалося в межі марксистських положень, сталіністи сприймали як антинаукове, бридке і вороже.

Нові ідеї спрямовані на наукову дискусію, розцінювалися як відступ від марксизму-ленінізму. Це призводило до негативних результатів, бо за «тридцять років радянської влади ніхто із філософів-професіоналів не сформулював ні однієї нової думки, котра б збагатила філософську науку. Деякі з них, будучи академіками, не мали навіть наукового ступеня кандидата наук». Це була система, зауважує В. Біленко, коли нікчеми і кар'єристи нищили все найсвятіше, наймудріше, найморальніше у суспільстві [11, с. 3].

Отож, досягнувши абсолютної влади, диктатор зробив свій внесок у «сталінізацію філософії» і перетворення її в догматизовану, державну ідеологію.

У своїй імперії Сталін вмilo створив атмосферу всезагального напруження, тотального страху, підозрливості, ненависті, яка постійно панувала серед радянських громадян. Всі філософські дослідження спрямовувалися на формування світогляду, однодумності, некритичного сприйняття наявних соціально-політичних, економічних, правових проблем всіх радянських людей. Тільки така модель, побудована на сталінських догмах, могла забезпечити успіх будівництва соціалізму.

Якщо в західноєвропейських країнах, де реально існувала демократія, права і свободи людини для філософії та інших гуманітарних наук відкривався широкий простір для збагачення новими ідеями, то радянська філософія топталася на місці, страх, невпевненість у завтрашньому дні сковували ініціативу філософів і прагнення висувати нові оригінальні ідеї.

Висновки. У своїй практичній та теоретичній діяльності Й. Сталін особливу роль відводив ідеології, у якій важливе місце займала філософія.

Після Жовтневого перевороту стара, так звана ідеалістична філософія, була піддана критиці новими більшовицькими ідеологіями на чолі з В. Леніним і була ліквідована, а найбільш відомі й талановиті філософи були насильно вислані з СРСР за кордон. Після смерті В. Леніна Й. Сталін стає на чолі партійного і державного керівництва, поступово зосереджуючи всю повноту влади у своїх руках.

20–30-ті роки XX ст. у СРСР на політико-ідеологічну арену виходить нове «сталінське плем'я» – молоді філософи. Їх діяльність спрямовувалася і контролювалася особисто Сталіним. Він вміло висував на високі пости відданих йому молодих членів партії, методично знищуючи всіх своїх супротивників і опонентів.

Перед молодими філософами вождь поставив завдання: вести активний наступ на так звану буржуазну філософію, рішуче викривати ворожі, антипартійні, антирадянські, філософсько-політичні й ідеологічні концепції ворогів народу, противників сталінської програми побудови соціалізму.

Вождь розпочав створення ореола видатного філософа, а для цього йому потрібно було сформувати свою «філософську школу» як важливу базу теоретичного обґрунтування тоталітарно-політичного режиму СРСР.

Таким чином, право на існування отримала сталінська філософія, яку офіційно іменують марксистсько-ленінською.

Радянська філософія повинна була насамперед теоретично обґрунтовувати необхідність боротьби з ворогами народу за зміцнення держави диктатури пролетаріату, вести активну боротьбу з буржуазною ідеологією і філософією, бути надійним знаряддя партії у вирішенні проблем побудови соціалізму.

Будь-який поглиблений аналіз філософських проблем вважався формалізмом й ігноруванням принципу партійності, проте безглуздий набір слів стандартних гасел із газет та геніальних ідей «батька всіх народів» вважався найвищим виявом філософської мудрості. Дослідження теоретичних проблем розвитку суспільства, проблем людини і суспільних відносин, етико-моральні цінності вважалися як аполітичні, ворожі, антинаукові, що виступали антиподом партійності філософії. Філософія практично стала знаряддя політики та ідеології партії, теоретично захищаючи сталінський тоталітарний режим.

Боротьба на філософському фронті в підсумку призвела до трагічних наслідків, знівечивши долю багатьох представників науки і культури. На місці розстріляних філософів, які не зрозуміли геніальних прагнень та думок вождя, кермо філософії взяли до рук особи, які не були здатні до формування нових цікавих ідей та нічого нового і прогресивного не внесли в радянську філософію.

1. Геллер М. С. Первое предостережение – удар хлыстом (К истории высылки из Советского Союза деятелей культуры в 1922 года). *Вопросы филологии*. 1990. № 9. С. 37–66.

2. ВЧК-ГПУ. Документы и материалы / ред.-сост. Ю. Г. Фальшинский. М., 1995. 272 с.
3. Яхот И. Подавление философии в СССР (20–30-е годы). *Вопросы философии*. 1991. № 10. С. 72–138.
4. Гегель Г. В. Ф. Философия права / пер. с нем.; ред. и сост. Д. А. Керимов и В. С. Нерсесянц. М., 1990. 524 с.
5. Александров Г. В. История западно-европейской философии. Л., 1946. 513 с.
6. Ширер В. Злет і падіння Третього Рейху. Історія нацистської Німеччини: в 2 т. / пер. з анг. К., 2007. Т. 1. 704 с.
7. Ваксберг А. И. Царица доказательств. Вышинский и его жертвы. М., 1992. 351 с.
8. Плимак Е. Г. К реабилитации вождя «меньшевистствующего идеализма» (о моей работе референтом у академика А. М. Деборина). *Вопросы философии*. 2002. № 4. С. 89–99.
9. Волкогонов Д. А. Триумф и трагедия: Политический портрет И. В. Сталина: Книга первая. Кемеровское кн. изд-во, 1990. 431 с.
10. Пуцаев Ю. В. Диалектическая логика и философия Мераба Мамардашвили. *Вопросы философии*. 2005. № 12. С. 39–64.
11. Біленко В. Головний конструктор. *Дивосвіт. Всеукраїнський науково-популярний журнал*. 2007. № 1. С. 2–5.
12. Сталин И. Вопросы ленинизма. Издание одиннадцатое. М., 1947. 611 с.
13. Сталин И. О диалектическом и историческом материализме. *Вопросы ленинизма*. М., 1947. С. 535–563.
14. Жданов А. А. Выступления на дискуссии по книге Г. Ф. Александрова «История западноевропейской философии» (24 июля 1947). М., 1953. 32 с.

Kadykalo A. M., Potsyurko O. Yu., Ryashko O. V. Philosophy as an important factor of theoretical justification of stalin's totalitarian regime in 20s-40s OF THE 20TH century in the USSR (historical and philosophical aspect)

In Stalin's practical and theoretical work, a special attention was paid to the ideology, where philosophy occupied an important place.

After the October Revolution, the old, so-called idealistic philosophy, was criticized by the new Bolshevik ideologies headed by V. Lenin and was eliminated, and the most well-known and talented philosophers were forcedly expelled from the USSR abroad. After Lenin's death, Stalin headed the party and the state, gradually concentrating absolute power.

In 20s-30s of the 20th century, a new «Stalinist tribe», the young philosophers, emerged in the politico-ideological arena of the USSR. Their activities were directed and controlled personally by Stalin. He skillfully put forward to high posts young members of the party, gradually reducing all his opponents and objectors.

The leader set the task before the young philosophers to introduce an active advance on the so-called bourgeois philosophy, to decisively expose the hostile,

anti-party, anti-Soviet, philosophical, political and ideological concepts of the enemies of the people, opponents of the Stalinist program of building socialism.

The leader resolutely started creating a halo of an outstanding philosopher, and for this purpose he needed to form his «philosophical school» as an important basis for the theoretical justification of the totalitarian-political regime of the USSR.

Thus, Stalin's philosophy, which is officially called Marxist-Leninist philosophy, gained the right for existence. Soviet philosophy first of all had to substantiate theoretically the need to fight the enemies of the people in order to strengthen the state of the dictatorship of the proletariat, to actively fight the bourgeois ideology and philosophy, to be a reliable instrument of the party in solving the problems of building socialism. Any in-depth analysis of philosophical problems was considered to be formalism and ignoring of the principle of party spirit, however a senseless set of standard slogans from the newspapers and genius ideas of the «father of all peoples» were considered to be the highest manifestation of philosophical wisdom. The study of theoretical problems of the development of society, human rights and public relations, ethics, moral values, were thought to be apolitical, hostile, anti-scientific, acting as a counterpart to the partisanship of philosophy. The philosophy becomes practically an instrument of the party policy and ideology, theoretically defending Stalin's totalitarian regime. The struggle on the philosophical fighting line eventually led to tragic consequences, having affected lives of many representatives of science and culture. In place of the exterminated philosophers who did not understand the genial aspirations and thoughts of the leader, the wheel of philosophy was taken by the person who were neither able to form new interesting ideas, not introduced anything new and progressive into Soviet philosophy.

Key words: *state, philosophy, politics, enemies of the people, law, totalitarianism, power, Marxism-Leninism, dialectics, dictatorship of the proletariat.*

Стаття надійшла 10 вересня 2018 р.

УДК 340.132

**В. В. Новіков,
В. С. Боровікова**

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ПРАВ ЛЮДИНИ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Досліджено проблему імплементації міжнародних стандартів прав людини, що містяться в міжнародних договорах, у національному праві України. Визначено основні принципи, правила та підходи до тлумачення міжнародних договорів про права людини. Наголошено, що тлумачення норм права – це різновид юридичної діяльності і йому притаманні ознаки, які відрізняють цю діяльність від інших видів. Встановлено, що тлумачення положень